

Βάναυσοι Περιορισμοί:

Ο Αντίκτυπος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής των “hotspot” στην Ψυχική Υγεία των Αιτούντων Άσυλο στα Νησιά | Δεκέμβριος 2020 | ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σχεδόν πέντε χρόνια μετά την ίδρυση των πέντε Ευρωπαϊκά χρηματοδοτούμενων Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) ή «hotspots»¹ στα ελληνικά νησιά, περίπου 15.000 άνθρωποι παραμένουν εγκλωβισμένοι εκεί.²

Έχοντας επιβιώσει εξαιρετικά δύσκολες καταστάσεις κατά την διάρκεια του ταξιδιού τους προς την Ευρώπη, βρίσκονται περιορισμένοι για μήνες σε επικίνδυνες και απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης. Άνθρωποι που έφτασαν στην Ευρώπη για να αναζητήσουν ασφάλεια, ξεφεύγοντας από εμπόλεμες ζώνες, από αφιλόξενες και επικίνδυνες συνθήκες διαβίωσης στις χώρες καταγωγής τους, καταλήγουν να εκτίθενται εκ νέου σε ψυχοτραυματικές καταστάσεις στο παρόν τους, ενώ συχνά φοβούνται για το μέλλον τους.

Τον Σεπτέμβριο του 2018, η International Rescue Committee (IRC) δημοσίευσε την έκθεση «Απροστάτευτοι, Αβοήθητοι, Απελπισμένοι»,³ η οποία περιγράφει πώς οι ελλείψεις και αδυναμίες των πολιτικών άσυλου και μετανάστευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) επέδρασαν αρνητικά στην ψυχική υγεία των αιτούντων άσυλο που ζούσαν στο ΚΥΤ της Μόριας. Δύο χρόνια αργότερα, αυτή η νέα έκθεση επιβεβαιώνει ότι η κατάσταση έχει επιδεινωθεί σημαντικά. Βασισμένη σε νέα στοιχεία δύομισι χρόνων, έως και τον Οκτώβριο του 2020, που συλλέχθηκαν από 904 επωφελούμενους των

“

Στο Αφγανιστάν φοβόμασταν τους βομβιστές αυτοκτονίας και νόμιζα πως το να φύγουμε από εκεί θα ήταν η σωτηρία μας. Αλλά είναι χειρότερα εδώ... Προσπάθησα να αυτοκτονήσω αλλά με είδε ο γιός μου και φώναξε τον άντρα μου. Σκέφτομαι πολύ το θάνατο εδώ: πως μπορεί να ήταν κάτι καλό, για όλη την οικογένεια”

Fariba,⁷ 32χρονη γυναίκα από το Αφγανιστάν, μητέρα δυο ανήλικων παιδιών
ΚΥΤ στο Βαθύ Σάμου. Σεπτέμβριος 2020

προγραμμάτων ψυχικής υγείας της IRC στη Λέσβο, τη Χίο και τη Σάμο, και υποστηρίζονται από μαρτυρίες και συνεντεύξεις, η έκθεση παρουσιάζει προτάσεις για άμεση δράση με στόχο τη βελτίωση της κατάστασης.

Η έρευνα της IRC αποκαλύπτει μαρτυρίες σοβαρών διαταραχών ψυχικής υγείας, όπως συμπτώματα κατάθλιψης, διαταραχής μετατραυματικού στρες (PTSD) και αυτοτραυματισμούς, σε ανθρώπους από όλες τις ηλικίες και εθνικά, κοινωνικά και οικονομικά υπόβαθρα. Τρεις στους τέσσερις επωφελούμενους

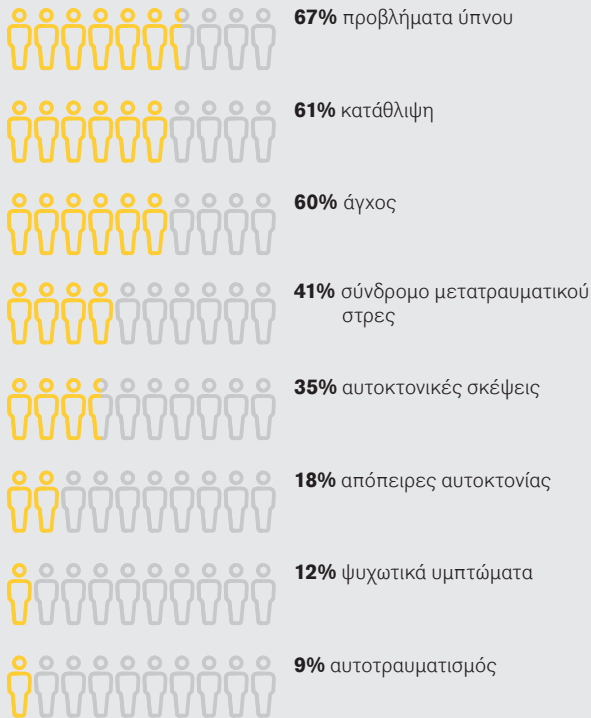
“

Δεν είχα ζήσει ποτέ έτσι, φανταστείτε, κοιμόμαστε έξω, με αρουραίους. Είναι πολύ δύσκολο.”

Baimba, 24χρονος από τη Σιέρρα Λεόνε
ΒΙΑΛ, Χίος, Οκτώβριος 2020

Συμπτώματα ψυχικής υγείας

Από τους 904 επωφελούμενους των προγραμμάτων ψυχικής υγείας της IRC στη Λέσβο, στη Χίο και στη Σάμο...

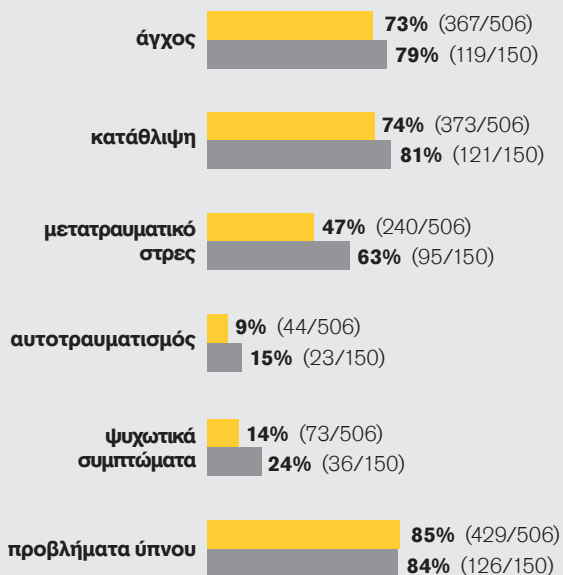

του προγράμματος ψυχικής υγείας της IRC στα τρία νησιά ανέφεραν ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα ύπνου, συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους. Τουλάχιστον δυο στους πέντε ανέφεραν συμπτώματα PTSD ενώ σχεδόν ένας στους δέκα είχε ψυχωτικά συμπτώματα (όπως ψευδαισθήσεις, σύγχυση και διαταραγμένες σκέψεις) και αυτοτραυματιζόταν. Ένας στους τρεις ανέφερε σκέψεις αυτοκτονίας, ενώ ένας στους πέντε ανέφερε ότι έχει προβεί σε απόπειρα αυτοκτονίας.

Η έκθεση δείχνει ακόμη πώς η πανδημία της νόσου του κορωνοϊού επιδείνωσε περαιτέρω την κατάσταση των ήδη ευάλωτων αιτούντων άσυλο και ταυτόχρονα αποκάλυψε επιπλέον αδυναμίες του ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και υποδοχής. Τα δεδομένα των προγραμμάτων της IRC αποκαλύπτουν μια σημαντική επιδείνωση της ψυχικής υγείας των ανθρώπων στα ΚΥΤ μετά την πρώτη επιβολή καραντίνας την άνοιξη του 2020 και τους περιορισμούς κίνησης, που ήταν αυστηρότεροι και μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας από αυτούς που ίσχυαν για τον υπόλοιπο πληθυσμό στην Ελλάδα. Υπήρξε μια ανησυχητική άνοδος στον αριθμό των επωφελούμενων που ανέφεραν ψυχωτικά συμπτώματα, από έναν στους επτά (14%) σε σχεδόν έναν στους τέσσερις (24%). Υπήρξε επίσης μια μεγάλη αύξηση στα άτομα που ανέφεραν συμπτώματα PTSD, τα οποία αυξήθηκαν από σχεδόν στους μισούς (47%) επωφελούμενους της IRC σε σχεδόν δύο στους τρεις (63%), ενώ οι αυτοτραυματισμοί αυξήθηκαν κατά 66%.

Συμπτώματα των επωφελούμενων των προγραμμάτων ψυχικής υγείας της IRC, πριν και μετά την πρώτη καραντίνα

■ Πριν την καραντίνα (506 άτομα)
■ Μετά την καραντίνα (150 άτομα)

Η κρίση αυτή έχει τις ρίζες της στα μακροχρόνια πολιτικά αδιέξοδα και αποτυχίες, τόσο σε εθνικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Η αδυναμία των κρατών μελών της ΕΕ να συμφωνήσουν σε ένα δίκαιο σύστημα επιμερισμού της ευθύνης επιδεινώνεται από την επιλογή πολιτικών αποτροπής εισόδου και ελέγχου των συνόρων, εις βάρος του σεβασμού στο δικαίωμα ασύλου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας και της ευημερίας εκείνων που αναζητούν προστασία. Οι πολιτικές γεωγραφικού περιορισμού που υλοποιούνται ως απόρροια της δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, σε συνδυασμό με τα επιμένοντα κενά στην υποδοχή και στέγαση των αιτούντων άσυλο, καθώς και στην εξέταση αιτήσεων ασύλου, βλάπτουν σαφώς τους πρόσφυγες που φθάνουν στις ελληνικές ακτές.⁴ Αυτή η προσέγγιση επηρεάζει επίσης σοβαρά τις τοπικές κοινωνίες. Όλο και περισσότερο απογοητευμένοι από την επιδείνωση της κατάστασης στα νησιά τους, οι νησιώτες που κάποτε απολάμβαναν θαυμασμό για τη θερμή υποδοχή και την υποστήριξή τους, άρχισαν σταδιακά να στοχοποιούν τους πρόσφυγες και εκείνους που τους βοηθούν, συχνά υποκινούμενοι από ακροδεξιούς ακτιβιστές.⁵

Χρειάζεται άμεση δράση. Μετά από αρκετά χρόνια αδιεξόδου, οι επικείμενες διαπραγματεύσεις του Συμφώνου της ΕΕ για τη Μετανάστευση και το Άσυλο είναι μια ευκαιρία της Ευρώπης για τη δημιουργία ενός δίκαιου, ανθρωπίνου και βιώσιμου συστήματος που θα λειτουργεί προς το συμφέρον τόσο των αιτούντων άσυλο όσο και των κοινοτήτων

υποδοχής. Ανακοινώνοντας το Σύμφωνο, η Πρόεδρος της Επιτροπής Ursula Von der Leyen δεσμεύθηκε να επιτύχει μια ισορροπία μεταξύ αλληλεγγύης και ευθύνης και να διασφαλίσει ότι η Ευρώπη θα διαχειρίζεται τη μετανάστευση με ανθρώπινο και αποτελεσματικό τρόπο. Χρειάζεται ακόμη πολλή προσπάθεια από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ για να γίνει αυτό πραγματικότητα.

Το Σύμφωνο περιλαμβάνει ορισμένα θετικά στοιχεία, αλλά υπάρχουν επίσης στοιχεία που ενέχουν τον κίνδυνο επιδείνωσης της παρούσας κατάστασης. Οι νέες διαδικασίες ελέγχου πριν από την υποβολή αίτησης ασύλου πιθανόν να σημαίνουν μεγαλύτερους χρόνους αναμονής για τους αιτούντες άσυλο στα ΚΥΤ, ενώ η διεύρυνση των λόγων κράτησης επιτρέπουν στα ΚΥΤ να γίνουν κλειστά κέντρα. Εξακολουθεί να δίνεται προτεραιότητα στην αποτροπή των παράτυπων αφίξεων στην Ευρώπη, αλλά πολύ λίγη έμφαση δίνεται στη δημιουργία ασφαλών και νόμιμων οδών μετανάστευσης. Καθοριστικής σημασίας είναι η απουσία ενός αυτόματου μηχανισμού μετεγκατάστασης, καθώς αυτό σημαίνει ότι μεγάλος αριθμός ανθρώπων θα συνεχίσει να παγιδεύεται στην Ελλάδα. Η κατασκευή νέων κέντρων στα ελληνικά νησιά, σε συνεργασία με την ΕΕ και σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες προτάσεις, υποδηλώνουν τη συνέχιση του υπάρχοντος μοντέλου περιορισμού. Πράγματι, ο προτεινόμενος υποχρεωτικός έλεγχος πριν από την είσοδο (διαδικασία «προ της εισόδου») μπορεί να σημαίνει περισσότερα ΚΥΤ στα σύνορα της Ευρώπης - όχι λιγότερα.

Τα ΚΥΤ και οι απάνθρωπες συνθήκες τους δεν θα έπρεπε να έχουν υπάρξει και σίγουρα δεν πρέπει να αποτελέσουν την μελλοντική προσέγγιση της ΕΕ στη μετανάστευση. Η αναγνώριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι υπάρχει πραγματικά κρίση στα σύνορα της Ευρώπης είναι ευπρόσδεκτη, αλλά οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο που είναι παγιδευμένοι σε άθλιες συνθήκες χρειάζονται περισσότερα από λόγια. Χρειάζονται προστασία που περιλαμβάνει το σεβασμό και την τήρηση των υφιστάμενων νομικών διατάξεων. Χρειάζονται αντιμετώπιση με αξιοπρέπεια, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της αίτησής τους για άσυλο. Χρειάζονται επίσης ασφαλείς και νόμιμες οδούς για να φτάσουν στην Ευρώπη. Χωρίς αυτά, γυναίκες, άνδρες και παιδιά θα συνεχίσουν να υποφέρουν άσκοπα, με την αντοχή τους να μειώνεται και την ψυχική τους υγεία να βλάπτεται, ως αποτέλεσμα της Ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής.

Φέτος, η επιτυχής μετεγκατάσταση 495 ασυνόδευτων παιδιών από τα ελληνικά νησιά σε κράτη μέλη της ΕΕ μετά την έναρξη της πανδημίας⁶ και οι προσπάθειες μεταφοράς προσφύγων στην ενδοχώρα, είναι απόδειξη ότι η πολιτική βούληση και η συντονισμένη δράση μπορούν να αλλάξουν τις ζωές των ανθρώπων που βρίσκονται στα ΚΥΤ των νησιών. Καθώς ξεκινούν οι διαπραγματεύσεις για το Σύμφωνο, οι ιστορίες αυτής της έκθεσης που μαρτυρούν τους συνεχιζόμενους βάνανους περιορισμούς θα πρέπει να δώσουν τροφή για σκέψη σχετικά με την ανάγκη για πραγματική Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη και κατανομή ευθυνών.

Το χρόνιο παρατεταμένο στρες, όπως αυτό που οι άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να βιώνουν στα hotspot, έχει συνδεθεί με την απορρύθμιση του ανοσοποιητικού συστήματος και με χρόνιες ασθένειες, όπως καρδιοαγγειακές παθήσεις. Με απλά λόγια, η ζωή στα hotspot μπορεί να καταστρέψει την υγεία.”

Δρ. Γεωργία Καρούτζου, Διευθύντρια του Προγράμματος Ψυχικής Υγείας της IRC από τον Απρίλιο του 2020

References

- 1 Σε αυτήν την έκθεση, οι όροι ΚΥΤ και hotspot χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, με το ίδιο νόημα
- 2 14,608 άνθρωποι ζούσαν στα ΚΥΤ στις 4 Δεκεμβρίου 2020, σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, <https://infocrisis.gov.gr/11355/apotyposi-tis-ethnikis-ikonas-katastasis-gia-to-prosfygiko-metanasteftiko-zitima-tin-03-12-2020/>
- 3 International Rescue Committee (IRC), 2018, «Απροστάτετοι, Αβοήθητοι, Απελπισμένοι», Έκθεση της IRC: <https://www.rescue-uk.org/sites/default/files/document/1793/aprostatelytoivoithitoiapelpismenoi.pdf>
- 4 International Rescue Committee (IRC), Norwegian Refugee Council (NRC) & Oxfam, 2017, 'The reality of the EU-Turkey statement: How Greece has become a testing ground for policies that erode protection for refugees', 'Κοινή έκθεση: <https://www.rescue.org/report/reality-eu-turkey-statement-how-greece-has-become-testing-ground-policies-erode-protection>
- 5 Refugee Support Aegean (RSA), 18 Μαρτίου 2020, 'Χρονολόγιο των επιθέσεων κατά της αλληλεγγύης', Δημοσίευση RSA: <https://rsaegaeen.org/el/chronologio-ton-epitheseon-kata-tis-allileggyis/>
- 6 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), 30 Νοεμβρίου 2020, 'Voluntary scheme for the relocation from Greece to other European countries', https://greece.iom.int/sites/default/files/201204_0.pdf
- 7 Το πραγματικό όνομα έχει αλλαχθεί για την προστασία των προσωπικών δεδομένων

